

Å skape bærekraftige barnehager – perspektiver, muligheter og utfordringer

Hege Wergedahl* & Aihua Hu

Høgskulen på Vestlandet, Norge

*Korrespondanse: Hege Wergedahl, e-post: Hege.Wergedahl@hvl.no

Bærekraft har blitt et viktig tema både innen forskning, academia og i dagliglivet. Å leve bærekraftig har blitt promotert over hele verden, noe som har understreket den viktige rollen utdanning kan spille. Det er rikelig med bevis som viser at utdanning for bærekraft bør starte i barnehagen. Barn og barnehagesektoren har mye å bidra med når vi skal skape bærekraftige fremtider. Samuelsson et al. (2019, s. 1) argumenterer for at «barnehagen har alle muligheter i verden til å lede barn inn i interesse, kunnskap og verdier som vil gi støtte for et mer bærekraftig liv og en mer bærekraftig verden, siden barn av natur er åpne og nysgjerrige mot verden rundt seg, inkludert mennesker og dyr». Engdahl (2015, s. 347) påpeker at «utdanning for bærekraftighet kan være en driver for kvalitet i barnehagen».

Barnehagen har en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn. Med erkjennelsen av betydningen for tidlig utdanning for bærekraft, jobber barnehagelærerutdanningsinstitusjoner og barnehager over hele verden med dette. Samtidig indikerer forskning på tidlig utdanning for bærekraft at de fleste fokuserer på miljødimensjonen, mens kulturelle/sosiale, økonomiske og godt styresett-dimensjoner blir neglisjert (f.eks. Boldermo & Ødegaard, 2019; Kultti et al., 2016).

Dette temanummeret har som hensikt å løfte frem mye av det barnehagesektoren har å bidra med når vi skal skape bærekraftige fremtider. Tiden vi lever i gir mange utfordringer og nye dilemma i pedagogisk praksis. Temanummeret inneholder forskningsbidrag

som gir nye perspektiver og viser utfordringer og muligheter. Ideen om temaet for spesialnummeret kom fra Barnehageforskningskonferansen 2021, som hadde tittelen *Å skape bærekraftige barnehager – perspektiver, muligheter og utfordringer*. Som for konferansen, er målet med temanummeret å dele og videreutvikle ny kunnskap og bidra til dialog og nye grep som på kort og lang sikt vil bedre barns vilkår.

Temanummeret består av 11 artikler skrevet av 25 forfattere fra Norge, Sverige og Danmark. Artiklene er skrevet på norsk, svensk, dansk eller engelsk og representerer aktuell forskning innen utdanning for bærekraft i barnehagen og i barnehagelærerutdanningen, og flere av bærekrafts dimensjonene løftes frem. To av artiklene omhandler spill om bærekraftig utvikling, der spillet i den ene artikkelen er utviklet for barnehagelærerstudenter (Botnen og Sandbakken) mens i den andre artikkelen ble barnehagelærere og barnehagelærerstudenter bedt om å tilpasse et spill til barn (Furnes og Grindheim). Flere av artiklene omhandler bærekraftige praksiser i barnehagen der barn er involvert, som bærekraftige matpraksiser (Ciren et al.), vektlegging av samisk kultur i samiske barnehagers praksis (Åmot og Bjerklund), forståelse og praksis av utdanning for bærekraftig utvikling (Håberg et al.). Andre artikler omhandler bærekraftige praksiser i barnehagen mellom ansatte eller der foresatte er involvert, som systemisk veiledning og samhandling i barnehagen (Sollesnes et al.) og bruk av latter i kommunikasjon med minoritetsforeldre (Myrann). Ansattes motiver for utdanning for bærekraftig utvikling i barnehagen presenteres i artikkelen til Ärleman-Hagsér, artikkelen til Olsson omfatter dilemmaer knyttet til interkulturelle barnehager, og Madsen et al. bidrar med en diskusjon av hvordan steder kan fungere som støttestrukturer for arbeid med bærekraftig utdanning i barnehagen. Til slutt er det en artikkel som har undersøkt fuglers rolle i bildebøker (Langvik).

Botnen og Sandbakken har tatt utgangspunkt i *nature relatedness scale*, et verktøy for å måle naturtilknytning, og har brukt påstandene fra skalaen til å utvikle et påstandsspill om bærekraftig utvikling i barnehagelærerutdanningen. Studien viste at barnehagelærerstudentene ble mer bevisste på sine holdninger og handlinger rundt arbeid med bærekraftig utvikling i barnehagen. Forfatterne argumenterer for at påstandsspillet kan være et nyttig verktøy i utdanning for bærekraftig utvikling, der både kunnskaper, holdninger og refleksjoner knyttet til natur og bærekraftig utvikling fremmes.

Ved bruk av verksted (*workshop*) som forskningsmetode, skapte **Furnes og Grindheim** et forskningsgrunnlag for å kunne utforme et Brettspill for barn som kan fasilitere utdanning for bærekraftig utdanning i barnehagen. Deres funn viser tilnærminger som gjør spillet enkelt, konkret og samtidig dynamisk i takt med hvem som spiller. Det blir flere åpne spørsmål uten faste svar, og man kan gå dypere inn i tema om det passer for spillerne. Spørsmålene kan sette i gang aktiviteter, tankeprosesser og samtaler om viktige sider ved utviklingen av fremtiden. Slik kan vi ha håp om å fasilitere en transformativ, myndiggjørende og deltagende tilnærming til tema for bærekraftig utvikling som er forankret i barns måte å være i verden og i deres erfaringer. Spillet kan fasilitere samhandling, dialog, lek og

utforskning med et overordnet mål om å støtte barn i å utvikle kritisk tenking, gjøre etiske vurderinger og utvikle motstandskraft og evne til å handle for endring. Det er leken som er bærebjelke og drivkraft for nye eller uventa tilnærminger til bærekraftig utvikling i denne artikkelen.

Ved å undersøke hvordan en barnehage innlemmet bærekraftig tenkning i sin praksisen og organisasjonsstruktur – fra å designe en meny til å håndtere et måltid og inkludere barnas stemmer i prosessen – utforsker **Ciren, Hu, Aadland og Wergedahl** spor av bærekraft i matpraksiser i en norsk barnehage ved å analysere hver av de fire dimensjonene av bærekraft som er relevante for barnehagepedagogikk: økologisk, økonomisk og sosial/kulturell bærekraft, og godt styresett. Resultatene indikerer at et målrettet designet mattilbud kan fremme bærekraft i barnehagen. I tillegg rettes oppmerksomheten mot hvordan barnehagemiljøet kan fungere som en arena for at barn kan handle som endringsagenter for bærekraftige matpraksiser i barnehagen og i en videre sammenheng.

I **Åmot og Bjerklunds** artikkel utforskes det hvordan samiske barnehagers verdiforankring kan settes i sammenheng med begrepet kulturell bærekraft. Kulturell bærekraft handler om retten til selvbestemmelse over egen kultur, jf. FNs urfolkserklæring artikkel 3. Studien belyser hvordan praksisen i samiske barnehager kan forstås som kulturell kapital og som bærekraftsindikatorer. Det synliggjøres hvordan samiske barnehagers vektlegging av samisk kultur gjennom praktiske handlinger og mytiske fortellinger bygger et fundament for bærekraft i praksis. Forfatterne skisserer hvordan barnehagepedagogikken generelt kan trekke vekslers på dette.

Ved å bruke begrepet «grønn bærekraft» undersøker **Håberg, Ryslett og Høydalsvik** på hvilke måter barnehagelærere forklarer sin forståelse og praksis av utdanning for bærekraftig utvikling. Funnene indikerer at eksisterende praksis i stor grad er i tråd med langvarige tradisjoner i barnehagene. Studien indikerer også at det er behov for kritiske og reflekterende praksiser for å imøtekomme barnas behov for gryende forståelse for bærekraftige praksiser. Sentrale ferdigheter i det 21. århundre som kan anvendes på bærekraftsutfordringer inkluderer kritisk evaluering av ulike deler av informasjon, kobling av kunnskap, kreativt samarbeid og kommunikasjon på tvers av disipliner.

Sollesnes, Aasen og Carson bruker kommunikasjonsteori, systemisk veiledningsmodell og teamledelse i barnehagen som teoretiske rammer når de undersøker hvordan systemisk veiledning kan bidra til bærekraftig samhandling i barnehagen. I artikkelen blir sosial bærekraft og samhandling sett i en sammenheng. Analysen av pedagogiske ledere og barnehagelæreres veiledningspraksis viser at systemisk veiledning verdsettes høyt, men forutsetter gode kunnskaper om veiledningsmodellen og evne til å bruke sirkulære spørsmål, samt strukturert tid til veiledning. Artikkelen viser at systemisk veiledning blir lite brukt i praksis, og at det er utfordringer knyttet til nærhet og avhengighet i teamarbeidet.

I lys av teorier om latter og ulike aspekter av sosial og kulturell bærekraft, utforsker **Myrann** hvordan latter utspiller seg i samarbeidet mellom barnehagepraktikere og

flyktningforeldre. Funnene antyder at latter kan bidra til å styrke relasjonene mellom barnehagepraktikere og flyktningforeldre. Imidlertid kan latter også skape barrierer mellom samarbeidspartnerne, og føre til en oppfatning av «oss» og «dem». Artikkelen foreslår at barnehagepraktikere reflekterer over bruken av latter i kommunikasjonen med minoritetsforeldre og tar kulturelle aspekter i betraktning, for å muliggjøre likestilt deltakelse og oppnå sosial og kulturell bærekraft.

I artikkelen til **Ärlemalm-Hagsér, Engdahl og Samuelsson** presenteres en studie der svenske barnehagelærere beskriver hva de ser som de viktigste motivene for å undervise om bærekraftig utvikling i barnehagen. Resultatene viser at det er en bredde av motiver for hvorfor det er viktig å undervise om bærekraftig utvikling i barnehagen, som å motvirke ikke-bærekraftige livsstiler, å følge styringsdokumenter, å ta ansvar for en bærekraftig nåtid og fremtid, og å ruste barn for fremtiden. Ifølge barnehagelærerne omfattet undervisning for bærekraft utvikling av kunnskap, kreativitet, problemløsnings-ferdigheter, kritisk tenkning, handlingskompetanse, nytenkning og endring. Barns delaktighet for en bærekraftig nåtid og fremtid skrives fram som avgjørende for denne endringen.

Ved å bruke «dilemmatic spaces» som et konseptuelt rammeverk, utforsker **Olsson** barnehagestyreres felles forståelse av dilemmaer knyttet til interkulturelle barnehager i en svensk sammenheng. Denne artikkelen viser at grunnleggende verdier i den svenske barnehageplanen, som er nært knyttet til sosial bærekraft, noen ganger er uforenlige med retningslinjer for foreldresamarbeid. Det blir lagt vekt på hvordan kjerneverdier om kjønnslikestilling, barns rettigheter og kulturelt mangfold blir utfordret i interkulturelle barnehager. For å håndtere disse dilemmaene trenger barnehagelærere profesjonell dømmekraft og interkulturell sensitivitet. Studenter i barnehagelærerutdanningen må oppmuntres til å diskutere dilemmaer og verdier knyttet til kulturelt mangfold og reflektere over egne holdninger gjennom hele utdanningen.

Med inspirasjon fra teori om stedsbasert pedagogikk presenterer **Madsen, Jørgensen og Husted** hvordan steder kan fungere som støttestrukturer for arbeidet med bærekraftig utdanning i barnehagene. Undersøkelsen er gjennomført i Danmark, og funnene viser at bærekraftig utdanning i barnehagen i mange tilfeller oppstår som en fortsettelse av eksisterende arbeid med natur og uteliv. Enkelte steder kan imidlertid invitere til bredere tilnærminger til bærekraft, mens andre steder har lignende potensial, men oppleves som utilgjengelige for yngre barn. I artikkelen kommer det frem en refleksjon over hvordan bærekraftig utdanning kan romme potensial for å «bryte med vaner». Dermed peker artikkelen på hvordan dialog mellom forskning og praksis kan bidra til å gjøre fraværende forhold nærværende.

I lys av en økokritisk tilnærming retter **Langvik** oppmerksomheten mot hvilken rolle fugler er gitt i bildebøker, og hvordan forholdet mellom fugler og mennesker fremstilles i de fysiske omgivelsene. I barnelitteratur har fugler og barns forhold til natur lenge hatt en sentral plass, men premissene som ligger i bildebøker kan ha betydning for barns forståelse

for naturen og et bærekraftig samfunn. I artikkelen drøftes det hvilken betydning fremstillingen av fuglenes rolle i relasjonen i den fiktive handlingen kan ha å si for forståelse av natur med tanke på en bærekraftig utvikling. Bildebøkene gir ingen enkle svar på de økologiske utfordringene verden står overfor, men innbyr til refleksjon om kompleksiteten.

Referanser

- Boldermo, S. & Ødegaard, E. (2019). What about the migrant children? The state-of-the-art in research claiming social sustainability. *Sustainability*, *11*(2).
- Engdahl, I. (2015). Early childhood education for sustainability: The OMEP world project. *IJEC*, *47*, 347–366. <https://doi.org/10.1007/s13158-015-0149-6>
- Kultti, A., Larsson, J., Ärlemalm-Hagsér, E. & Samuelsson, I. P. (2016). Early childhood education for sustainable development in Sweden. In J. Siraj-Blatchford, C. Mogharrebans & E. Park (Red.), *International research on education for sustainable development in early childhood* (s. 123–137). Springer.
- Samuelsson, I. P., Li, M. & Hu, A. (2019). Early childhood education for sustainability: A driver for quality. *ECNU Review of Education*, *2*(4), 369–373. <https://doi.org/10.1177/2096531119893478>